SBORNÍK PRACÍ FILOZOFICKÉ FAKULTY BRNĚNSKÉ UNIVERZITY
STUDIA MINORA FACULTATIS PHILOSOPHICAE UNIVERSITATIS BRUNENSIS
R 4 – Sonderheft, 1999

PROJEV GREETJE VAN DEN BERGHOVÉ (HLAVNÍ TAJEMNICE NIZOZEMSKÉ JAZYKOVÉ UNIE) KU PŘÍLEŽITOSTI ZAHÁJENÍ KONGRESU *„PADESÁT LET MORAVSKÉ NEDERLANDSTIKY V TISÍCILETÝCH VZTAZÍCH MEZI MORAVOU A NIZOZEMÍM“* DNE 23. ŘÍJNA 1997

> Poslední tři dny jsem strávila ve známém pražském Mánesu: byla tam velmi příjemná atmosféra a celou dobu se mluvilo takovým „zvláštním“ jazykem. Jazykem, který můžeme v poslední době stále častěji slyšet na ulicích, jazykem, kterému není ani trochu rozumět.

Takto se vyjádřila jedna studentka z Prahy, která vystoupila na konferenci u příležitosti 75-letého trvání oboru nederlandistika v Praze, konané letos v březnu tamtéž. Slovy „zvláštní jazyk“ naráží, jak jste asi pochopili, na nizozemštinu. Jiný student se připojil přáním: „Takové oslavy by se měly konat častěji!“ Jeho přání se mu splnilo, neboť již půl roku po skončení kongresu v Praze budou celé čtyři dny věnovány oslavám padesátého výročí nederlandistiky na Moravě.

Dva krátké citáty ze sborníku z kongresu v Praze[1], připojené k vědecké publikaci ve stejném sborníku, výstižně vyjadřují, jaká atmosféra panuje v České republice kolem nederlandistiky. Jedná se o studijní specializaci, která získává na významu, a to je fakt, který je pociťován jako slavnostní. Leckterá katedra nederlandistiky v Nizozemí a ve Flandrech by mohla závidět.

Když jsme včera cestovali z Prahy do Brna, musela jsem myslet na pracovní návštěvu Nizozemské jazykové unie (Nederlandse Taalunie) v listopadu 1993. Tenkrát byla zima, všude ležel sníh a my jsme jeli s pětičlennou delegací po kluzkých cestách z Bratislavy do Olomouce a odtud zpátky do Brna. V obou městech jsme hovořili o začínajících iniciativách, bylo to především nadšení

---

1 Zdenka Hrnčířová a Hanny Visser (ed.), *75 jaar neerlandistiek in Praag – 75 let nederlandistiky v Praze. De verhouding Tsjechië-Nederland-Vlaanderen door de eeuwen heen* (Praha: Karlova Univerzita, 1997).

iniciátorů, spojené s kladným postojem univerzitních autorit, co nás přimělo, abychom u nizozemského a vlámského ministra obhájili, že nizozemština tady v České republice musí být podporována na více místech současně, a to v průběhu několika let. Včera bylo pěkné, slunečné počasí. Po tom nepřívětivém výletu v roce 1993 se mi to zdá být symbolické pro situaci, která mezitím vznikla.

Tato příznivá situace nevznikla jen tak a ne výlučně během posledních čtyř let. Jak bychom také mohli dnes slavit padesát let nederlandistiky na Moravě? Kdybych se nezmínila o předcházejících desetiletích, určitě bych mnoha lidem ukřivdila. Začátek nederlandistiky v Brně připadá na leden 1947, kdy se paní Erika Solařová-Montijnová představila vedoucímu katedry germanistiky v Brně s úmyslem dokončit svá studia němčiny, která započala v Groningenu. Mohla to uskutečnit, ale jen pod podmínkou, že bude také mimo jiné vyučovat nizozemštinu. Tímto způsobem, vlastně náhodou, bylo zavedeno studium nederlandistiky. Po krátkém úpadku v roce 1948 – jehož příčiny zde nemusím vysvětlovat – byla v říjnu 1950 nizozemština povýšena na plnohodnotné čtyřleté studium. Po paní Solařové vytvářeli po desetiletí charakter nederlandistiky v Brně pan Josef Skopal a paní Ems Máčelová-van den Broeckeová. Teprve v posledních letech k nim přibyla nová jména. Od roku 1993 můžeme v Brně pozorovat prudký rozvoj nizozemštiny. Výsledkem toho je, že nizozemština na zmíněné univerzitě může od tohoto roku nabídnout bakalářské studium jako třetí obor.

Také v Olomouci spadá vybudování oboru nizozemština do doby těsně po druhé světové válce. Mezi jezuity, kteří v roce 1573 založili univerzitu v Olomouci, bylo sice také tucet nizozemsky mluvících, stěží je však můžeme považovat za misionáře nizozemštiny, a už vůbec ne za nizozemštináře. Ne, všechno to začalo v září 1946, kdy pan Aimé van Santen přišel jako stážista slavistiky do Olomouce a začal zde také vyučovat nizozemštinu pro zájemce. Po roce 1951 však obor na dlouhou dobu utichl. Od roku 1990, kdy byla nizozemština v Olomouci obnovena, se vývoj nederlandistiky v této části Moravy velmi zrychlil. Postupně vznikly volitelný předmět nizozemština, bakalářské studium a nyní také magisterské studium nizozemštiny.

Příznivý vývoj nederlandistiky v tomto regionu je především historií osobností, které nizozemštinu udržovaly. Mezitím se již mluví o záměrech akademických disciplín:

- nizozemština z vědeckého hlediska, téměř vždy v rámci germanistiky;
- nizozemština z kulturního hlediska, v rámci vzdělávání literárních vědců, kteří se mohou stát např. kvalifikovanými literárními překladateli;
- nizozemština v praktickém kontextu, přičemž znalost nizozemštiny, Nizozemí a Flander bude při vstupu do Evropské unie důležitým trumfem pro budoucí tlumočníky, překladatele a lidi z podnikatelské sféry.

V rámci těchto různorodných záměrů stojí za zmínku několik hrdinských činů. Jsou to aktivity v oblasti lexikografických pomůcek, tedy slovníků, k čemuž vedle Prahy významnou měrou přispěla také univerzita v Brně, a rozvoj učebnic jak v Brně, tak i v Olomouci. Nedávný vývoj v Brně ukázal zájem o literární překlad. Někteří studenti přeložili ve „workshopu" několik úryvků z knih *Heren*

van de thee (Čajoví páni) a *Charlotte Sofie Bentinck (Charlotte Sofie Bentinck-ková)*. Oba fragmenty budou prezentovány zítra večer během vystoupení paní Helly Haasseové. Dále odstartovalo několik důležitých výzkumných projektů, u všech těchto aktivit funguje dobrá spolupráce.

Umíme si dobře představit, že tento krok kupředu bude možný jen díky úsilí všech zúčastněných, tzn. řídících autorit brněnské a olomoucké univerzity, nizozemského velvyslanectví v Praze a zastupitelstva Vlámského společenství ve Vídni, ale také – a to především – díky úsilí vysokoškolských učitelů nizozemštiny, kteří se v tomto regionu již tak dlouho a tak intenzívně zasazují o nederlandistiku. Ze strany Nizozemské jazykové unie jsme se pokusili vytvořit úřednický rámec, ve kterém by se všechny tyto snahy daly uskutečnit.

Politika v letech 1993–1997 přinesla své ovoce. Několik příkladů jsem již jmenovala. Mnohé iniciativy však ještě volají po pokračování. Stimulující program, který proběhl v prosinci 1997, by se měl také dočkat pokračování. Jsem velmi ráda, že tady mohu během vašeho slavnostního shromáždění oznámit, že minulý týden ve středu Výbor ministrů Nizozemské jazykové unie rozhodl prodloužit stimulující program pro střední a východní Evropu o dalších pět let, to znamená do roku 2002 včetně.

Pokračovací program by měl z větší části dále stavět na politice uplynulých let (ovšem s jistým posunem důrazu). Klíčovými slovy přitom budou konsolidace, prohlubování a osamostatňování.

Rozvojový program center nederlandistiky v letech 1993–1997 přinesl jasně viditelné, pozitivní výsledky. Nyní je důležité tyto výsledky upevnit. Proto se budoucí politika pro střední a východní Evropu nesmí zaměřovat na kvantitu, ale na kvalitu. Neusilujeme o rozšíření počtu sekcí, nýbrž o vědecké prohlubování oboru nizozemština a o optimalizaci práce spolků, které vzájemně spolupracují. Abychom mohli správně reagovat na změny v politice vysokého školství v různých zemích, zůstává pro kvalitu nederlandistiky v regionu nepostradatelná spolupráce mezi různými fakultami. Důležitou úlohu v tomto smyslu plní společnost Comenius, která z tohoto důvodu také vznikla.

Pro vědecké prohlubování je důležité podněcovat další rozvoj materiálů. Máme na mysli především slovníky, vyučovací metody, kontrastivní gramatiky a literární kurzy. Jsme přesvědčeni o tom, že pro rozvoj materiálů je nezbytný dobrý dialog a dobrá spolupráce mezi zahraničními nederlandisty a nederlandisty na našem jazykovém území. Doufáme, že v tomto ohledu k vědeckému prohlubování výuky přispěje nedávno vzniklé Informační středisko nizozemštiny jako cizího jazyka v Amsterdamu. Kromě toho si myslíme, že zvláštní podnět k doplnění specializace, která existuje uvnitř kateder v regionu, může dát program pro hostující učitele nizozemštiny ze zahraničí. V neposlední řadě bychom chtěli v rámci pokračovací politiky vytvářet zvláštní možnosti pro studenty nizozemštiny ve střední a východní Evropě, aby se mohli seznámit s jazykem a kulturou Nizozemí a Flander přímo v těchto zemích.

Půjde-li nám o realizaci vědeckého prohlubování, měl by se vedle rozvoje materiálů klást také větší důraz, než jaký se kladl doposud, na vzdělávání místních

nederlandistů. Kromě toho je důležité, vezmeme-li v potaz akreditační kritéria, která používají úřady v některých zemích střední Evropy, aby byla vysokoškolským pedagogům dána možnost zažádat o výzkumné stipendium. Tato stipendia by měla umožnit – v tomto případě – českým nederlandistům získat habilitaci, která by byla uznána v rámci akreditačních kritérií.

V uplynulých pěti letech a ještě dříve se zdálo, že nederlandistika ve střední a východní Evropě je založena především na přínosu učitelů, pro které je nizozemština mateřským jazykem. V řadě případů totiž hráli hlavní roli při rozvoji nederlandistiky v regionu. Tito odborníci budou potřební i nadále. Personální závislost na Nizozemí a Flandrech by však měla dostat jinou podobu. Současná situace je totiž podle našeho mínění nevýhodná v tom, že je ohrožena kontinuita naderlandistiky v regionu. Proto musí páteř nederlandistiky v České republice tvořit čeští nederlandisté. Přítomnost dobře vzdělaných místních nederlandistů pak povede k emancipaci a dalšímu osamostatňování nederlandistiky v regionu. Toto tvrzení však nic nemění na faktu, že velmi obdivujeme obětavost a nadšení současných učitelů, pro které je nizozemština mateřskám jazykem. Měli bychom je i v budoucnu nadále podporovat a já jsem přesvědčena o tom, že by se mělo aktivně mluvit o vymezení jejich úloh.

V programové knize tohoto kongresu jsem si přečetla, že první snahy ze strany nizozemsky mluvících na Moravě jsou staré již více než tisíc let a že tito Nizozemci dokonce mohli stát u základů českého státu. Nejsem historik, proto bude asi rozumné ponechat platnost tohoto výroku na autorovi programu. Domnívám se však, že se o domnělé „nizozemskosti" těchto kontaktů dá pochybovat i z jazykověhistorického hlediska. Já jako předsedkyně Nizozemské jazykové unie mohu s plným přesvědčením tvrdit jen to, že nizozemština mezitím na Moravě pevně zakotvila. O tom svědčí i tento kongres. Přeji vám, abyste před tím, než bude kongres cestovat dál do Olomouce, prožili dva zajímavé dny plné přednášek a literárně-kulturních aktivit kolem spisovatelky Helly Haasseové a jejích skvělých historických děl na hranici fikce a nonfikce. Zdá se mi, že výběr programu je hoden rodného města Milana Kundery.

Překlad: Soňa Onderková (UP Olomouc)